

HISTORIESYN – GENUSVETENSKAPLIGT PERSPEKTIV

Historia 1b, centralt innehåll: *Historiskt källmaterial som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation. Olika perspektiv utifrån till exempel social bakgrund, etnicitet, generation, kön och sexualitet.*

Genusvetenskap och genusvetenskaplig historiesyn

Historia kan ses ur olika vinklar, så som historiesyn, och därigenom få olika svar på samma historiska företeelse. Det kan till exempel vara ur idealistiskt perspektiv eller materialistiskt. Skolverket vill att vi kursen Historia 1b ska studera historia även utifrån det genusvetenskapliga perspektivet med fokus på kön, etnicitet, sexualitet m.m. I kursen kommer vi se historia utifrån olika historiesyn, tolka, källkritiskt dem och analysera om historiska händelser ger olika svar beroende på historiesynen de förklaras i? Vi kommer använda oss av de perspektiven när vi går igenom kursinnehållet. Genusforskning är en relativt nytt sätt att se på historia och behöver förklaras närmare.

Genusvetenskap är en akademisk disciplin som analyserar och har för avsikt att utforska vilken roll kön och genus har i samhället. Genusvetenskapen skiljer mellan det *biologiska* könet (kön) och genus (det *socialt konstruerade* könet). Enligt biologin så kan du se på könsdelarna om du är man eller kvinna. I det socialt konstruerade könet menas att det biologin är underordnad, då du lär dig att uppföra dig som man eller kvinna beroende på hur samhället /tidsepoken definierar vad som är manligt/kvinnligt. Dagens Genusvetenskap sätter fokus på det socialt konstruerade könet som det som påverkar mest och förklarar rådande *norm* och *maktförhållanden* i samhällen. Det genusforskare har gemensamt är att de forskar på sociala konstruktionen av män och kvinnor, hur denna konstruktion upprätthålls och vad den får för konsekvenser för samhällen.

Genusvetenskaplig historiesyn utgår ifrån ett *genusperspektiv* på historien och studerar historia utifrån aspekter som kön, sexualitet, etnicitet, klass, religion och analyserar hur kön och genus påverkat maktförhållanden i samhällen,

Kvinnovetenskaplig forskning blir Genusvetenskap

Bakgrund

Genusvetenskap har en lång historia. Att kvinnor vill ha samma rättigheter som män, finns det nog inget startdatum för, men kampen beskrivs först tydligt via franska revolutionen med George de Olympe och engelska Mary Wollstonecraft. Suffragetterna i 1800-talets England organiserar sig och protesterar högt och tydligt. I Sverige är det Fredrika Bremer och Victoria Benedictsson som tar aktivt plats, för att under 1900-talet få en mängd författare, politiker samt drivande kvinnor och män för ”kvinnosaken”, dvs rösträtten och få bli myndig och därmed få rätt att bestämma över pengar, få studera, yrkesarbeta och bestämma över sin egen kropp. Tidiga feminister som Wollstonecraft går inte att sätta likhetstecken med dagens då förutsättningarna och samhället idag är ett helt annat, men faktorn att driva ”kvinnofrågor” vågar vi nog påstå är lika.

1900-tal och kvinnohistoria blir genusvetenskap

Under 1900-talet då rösträtt uppnått i större delen av Europa och Amerika börjar kvinnorörelsen, feminismen att ifrågasätta forskningen och vetenskapen. Feministerna kallade vetenskapen för

könsblind, eftersom den historia som beskrev "människan" oftast handlade om mannens villkor – inte kvinnans. *Kvinnohistorisk forskning* och *kvinnovetenskap* startade med betoning på kvinnan. Syftet var att synliggöra och skriva in kvinnors erfarenheter i vetenskapen, då detta perspektiv oftast saknades helt i den allmänna och specifika vetenskapliga forskningen.

Under 1960–70-talet så byter Kvinnohistoria och kvinnovetenskaplig forskning namn till Genusvetenskap. Kvinnans roll i samhället hade kommit att bli en slags "tilläggs-kunskap" i historieböckerna, om denna del överhuvudtaget kom med. En liten ruta bredvid den allmänna historiebegrivningen – som något som inte hörde till. Det går att välja bort eller behöver inte läsas för att förstå den viktiga historien. Yvonne Hirdmans modell som visar att just särkiljandet mellan man och kvinna varit ett effektivt grepp att hålla kvinnan borta från makt och beslut. Kvinnohistoria och kvinnovetenskaplig forskning bytte namn under 1980-talet i Sverige och gick över till Genushistorisk forskning som forskar på både män och kvinnor. Hirdman var den som förde in ordet 'genus' som bättre verktyg att använda i forskningen och menade att männen måste med i kvinnoforskningen, för att t ex förklara varför kvinnan exkluderats från makt i samhället.

Genusvetenskap vid universiteten

Under 1980–90-talet så blir Genusvetenskap en akademisk disciplin och forskningen både breddas och fördjupas. I Sverige introducerades begreppet genus som historievetenskapligt verktyg av Yvonne Hirdman i en artikel i "*Kvinnovetenskaplig tidskrift*" (1988).

Genus- socialt konstruerat kön? Vad menas?

Könsroller diskuterades redan under 1920–30-talet, men då utifrån mer traditionellt biologiskt perspektiv, såsom vad är manlig och feminint.

Simone de Beauvoir konstaterade i sin bok "*Det andra könet*" (1949) att man ej föds till kvinna, man blir det. Hennes bok ifrågasatte därmed det biologiska arvet kring könsrollernas varande och kvinnans ständiga underläge vad gäller makt i samhället. Det handlade inte om biologi, utan det fanns en *struktur* i samhället som upprätthöll makt och därför kommit att utesluta kvinnan från den positionen. 1960–70-talets feminister tog upp Beauvoirs tankar och protesterade mot att det skulle finnas något naturligt (biologiskt) i att kvinnan var mer anpassad som hemmafru och mannen som yrkesarbetande familjeförsörjare. Att påstå detta fick stort motstånd från många delar av samhället, alltifrån den akademiska, politiska till hemma hos den vanliga familjen, då denna ordning: kvinna hemma, man försörjare och finns utanför hemmet var djupt cementerat sedan flera årtusenden. Att göra tvärtom, skulle kräva åtgärder från samhället med förskola m m. Vad var det för "*krafter*" som gjort att kvinnan i flera tusen år inte fått fritt röra sig i samhället och i arbetslivet? Genusvetenskapen forskade för att hitta svar. Strukturen att hålla kvinnan hemma visade sig i forskningen gå igenom oavsett epok/tid såg en samma mönster – kvinnan var utestängd från makten. Yvonne Hirdman kom att skriva en bok om just hur kvinnor undanhållits makt och förklarade varför. Denna blev inkörsport till en ny diskussion utifrån nya begrepp i Genusvetenskaplig forskning.

Yvonne Hirdmans bok "Genus- om det stabila föränderliga former" (2001) lanserade begreppen *genus* och *genusystem* i Sverige. Yvonne Hirdman är idag (2021) professor i historia vid Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Södertörns högskola och är nu professor emerita vid Historiska institutionen i Stockholm. Enligt Hirdman skapar och upprätthåller varje samhälle ett ordningssystem där kvinnor och män tillskrivs olika uppgifter, roller och positioner. Hirdman har utvecklat genusteori som analysredskap.

Genusystemet bygger på två principer, *könens isärhållande* och *manlig överordning*.

Isärhållandet innebär att män och kvinnor, och det som är manligt respektive kvinnligt, hålls isär och ses som varandras motsatser. Det medför att kvinnor och män finns på olika arenor i samhället, både horisontellt och vertikalt. Uppdelningen mellan könen på arbetsmarknaden är ett exempel på detta, där

kvinnor och män befinner sig i olika sektorer, vård – teknik, samt återfinns på olika positioner, manlig läkare – kvinnligt vårdbiträde.

Den **manliga överordningen** och hierarkin yttrar sig bland annat i att det män gör betraktas som mer värdefullt. Därtill tjänar män mer, har mer makt än kvinnor och betraktas som norm, medan kvinnor ses som undantag och som det avvikande. Därav protesterade genusvetare mot den där ”tilläggsrutan” i historieböckerna om kvinnors erfarenheter. Denna ruta förstärker isärhållandet, att kvinnan är något annat än normen, en sidoruta av det viktiga.

Dessa könsmonster skapas och upprätthålls både på det personliga planet och på det strukturella planet av såväl kvinnor som män. Jämställdhetsarbetet syftar till att bryta denna ordning och det är först då som vi uppnått ett jämställt samhälle.

Genom att forska genusvetenskapligt med ett genusperspektiv och göra analyser av systemet kan de en synliggöra de dolda mekanismer som kan ge upphov till ojämställdheten, exempelvis hur sådant som förefaller könsneutralt kan få snedfördelade konsekvenser.

En genusvetenskaplig forskning har bidragit till att ifrågasätta den traditionella allmänna historieuppfattningen och skapat debatt. Såsom akademisk ämne vid universiteten, så ska allt källkritiskt granskas och även genusvetenskapen. Idag 23 år sedan ämnet blev en disciplin vid Göteborgs universitet, Genusvetenskapliga sekretariatet, har forskningen påverkat hela Sverige. Vår gymnasieskola från år 2011 har t ex ett genusperspektiv på hela utbildningen.

Kritik av Genusvetenskapen

1998 då Genussekretariatet såg dagens ljuv vid Göteborgs universitet så var ämnet litet och smalt i omfång till att idag ha växt sig stort med underavdelningar och tvärvetenskapliga forskningar i Sverige och världen. Då kommer också en kritik av forskningen och analyserna. Detta ska vi uppmärksamma i vår kurs Historia 1b och fortsätter vårt studium under Källkritikens avsnitt.